

GETXO BARRIA

Neguri

Neguri hitzak bi osagai ditu, *negu* eta *uri*. "Neguko hiria" esan nahi du eta izenak esaten duen moduan, ez zen Areeta bezala udarako bakarrik.

XIX. mende amaiera arte baserri solteren bat besterik ez zegoen. XX. mende hasieran Europan goi-klasearen artean familia bakarreko etxeak, kale zabalak, lorategiak... egiteko ideia zabaltzen hasi zen eta Negurira heldu zen. Udalarenak ziren herri-lurrak salgai jarri ziren orube bakoitzean familia bakar batek egin zezan etxea. Beraz, inguruotan aurkitzen ditugun etxeak nahiko txukunak dira.

Lexarreta

Hitz honek bi osagai ditu; *leizar* edo *lizar*, zuhaitza eta *-eta* atzizkia.

Historian Lexarreta auzoa, zubia eta bidea izan da, baina gaur egun kalea besterik ez da. Auzoari Neguri Langile esaten diogu.

XX. mendean ingurua etxez bete zen eta Neguri auzoaren ondo-ondoan zegoenez, izen hori hartu zuen, txaleten ingurunetik bereizteko "*langile*" gehituz.

San Ignazio

Gaur egun elizari eta Neguriko tren-geltokitik elizara doan kaleari deitzen diogu.

XX. mendearen hasieran Negurin ez zegoen etxerik eta bertako geltokiak "San Ignacio" izena zuen handik hurbil zegoen basilizarengatik. Neguri sortzean, auzoaren bultzatzaileek tren geltokiari izena aldatzea eta Neguri jartzea eskatu zuten.

Oraindik Neguriko geltoki zaharra ikus dezakegu.

Karmengo Andre Maria

Neguri auzo berria eraikitzean Karmengo eliza eraiki zuten. Izen bera darama ondoko kaleak.

Regoyos

Darío de Regoyos margolari ezagunak, Getxoko paisaia eta jendeak margotu zituen eta Udalak Negurin plaza hau eskaini zion.

Duela 80 urte plaza gutxi zeuden Negurin. Kale nagusia eta harriz betetako galtzadatik pasatzen ziren posta eta Bilborako karroak, oinezkoak, txirrindulariren bat, etxeke langileak eta baserritarren bat bere astoarekin, zaldiak, kotxeren bat edo beste,... Oro har leku lasaia zen eta jendea bide ondoan egoten zen lasai-lasai.

Erdi itota, iturritxo bat dago eta eguzkitara orientatuta dago.

Avanzada

Zugatzarte, Algortako etorbidea eta Bilborako errepidea elkartzen diren inguruari deitzen zitzaien. Lehen gurdi-bidea zen.

Bilbo eta Getxo arteko errepidea egin zenean, Bilbao-Avanzada izendatu zuten ofizialki, Bilbotik hasi eta Avanzadan amaitzen zelako. Horregatik, Avanzada errepidea deitzen hasi zitzaien.

Ezkieta

Hitz honek bi osagai ditu: *ezki* eta *-eta* atzizkia. Ezkia oso zuhaitz arrunta da parke eta lorategietan. Bizkaian berezko landarea da, batez ere kare harrizko mendietan.

Neguri auzoa sortzean jarri zioten kaleari izena.

Jolaseta

Jolasteko lekua esan nahi du eta bi osagai ditu: *jolas* eta *-eta* atzizkia.

Neguri sortu zen garaian, garrantzi handia eman zitzaion kirolari eta lur-eremu bat gorde zen kirolestarako. Jolaseta izena eman zioten lur hari, bertan "jolas" desberdinak egingo baitziren. Bestek beste, futbol-zelaia eraiki zuten eta Bilboko Athletic taldea han aritu zen 1911tik 1913ra arte.

ARIKETAK:

1. *Neguri* hitzaren osagaiak emanaz azaldu bere esanahia.
2. Zergatik deitzen diogu Lexarretari Neguri Langile?
3. Zeintzuk dira Neguri auzoan dauden elizak?
4. Gaur egun nortzuk eta zer motatako ibilgailuak pasatzen dira Regoyos plazatik?
5. Zeintzuk dira *Ezkieta* eta *Jolaseta* hitzen osagaiak? zertarako erabiltzen da – eta atzizkia?

AREETA

Areeta

Harea Ibaizabalen ahotik Arriluzeraino heltzen zen. Horregatik inguruari Areeta deitzen zaio.

Antzina, etxeak egin zituzten arte, Areetan dunak ziren nagusi. Areetako pasealekua leku garrantzitsua izan zen: Portugaletera joateko txaluparen ontziratze-lekua zegoen, herriko benta, Getxorainoko galtzada, porlana egiteko fabrika eta bainuetxeak ere bertan zeuden.

XIX. mendean Abrako kanpo portuko obrak hasi ziren Evaristo de Churrucaren eskutik. Kai horren korronteak aldarazi zituen eta Areetako hondartza eta bainuetxea desagertzea, eta hondartza alboko etxeak arriskuan jarri zituen. Hori konpontzeko Areetako kaia eraikitzea erabaki zen.

Tren geltokia

Aretako plaza, Bilbao-Las Arenas trenbidearen amaierako geltokia izan zen. Trenaren lehenengo bidaia 1887an izan zen eta 30 minutu behar izaten zituzten Aretara heltzeko.

Zugatzarte

Hitz honetan bi zati bereiz ditzakegu: *zugatz* (zuhaitz) eta *-arte*.

Zugatzarte gaur egun etorbide ederra bada ere, kaia egin zuten arte, Areta hondartzako haremenez estalitako ingurua besterik ez zen izan. Kaia egin zutenean, ingurua txukundu eta zuhaitzak landatu zituzten. Harrigarria bada ere, 1938an udaletxean abereak bertara bazkatzera eramateko eskaera jaso zen.

Mesedeetako Andra Maria

Gaur egun ezagutzen dugun eliza ez da jatorrizkoa. Eraiki zuten lehenengoa Gerra Zibilean erre zuten. Oraingoa Rafael Garamendi eta Manuel Galindez arkitektoek sortu zuten eta barruko margoak Ramilenak dira. Aurreko eraikuntza Severino Achúcarro arkitektoak sortu zuen.

Evaristo Txurruka

Ingeniaria eta Mutrikuko kondea izan zen. Bere lanik garrantzitsuenak Portugaleteko burdinazko kaia eta Santurtziko kanpoko portua izan ziren.

Kai honetan bere omenez eskultura hau eraiki zuten. Langileen garaipena itsasoaren indarraren aurrean irudikatu nahi da.

Arretaz begiratzen badugu, elementu ezberdinak ikus ditzakegu. Evaristo de Churruga eserita dago eta alboan bi pertsona ditu (batak, industria adierazten du eta besteak, nabigazioa). Aurrean, beste bi irudi daude: Bilbo eta Neptuno, bata bestearen kontra borrokatzen eta haien artean, harri bloke handia dago. Bizkaiko eta Gipuzkoako armarriak landuta daude harri berean, eta Bilbokoa brontzez.

Maximo Agirre eta Ezequiel Agirre

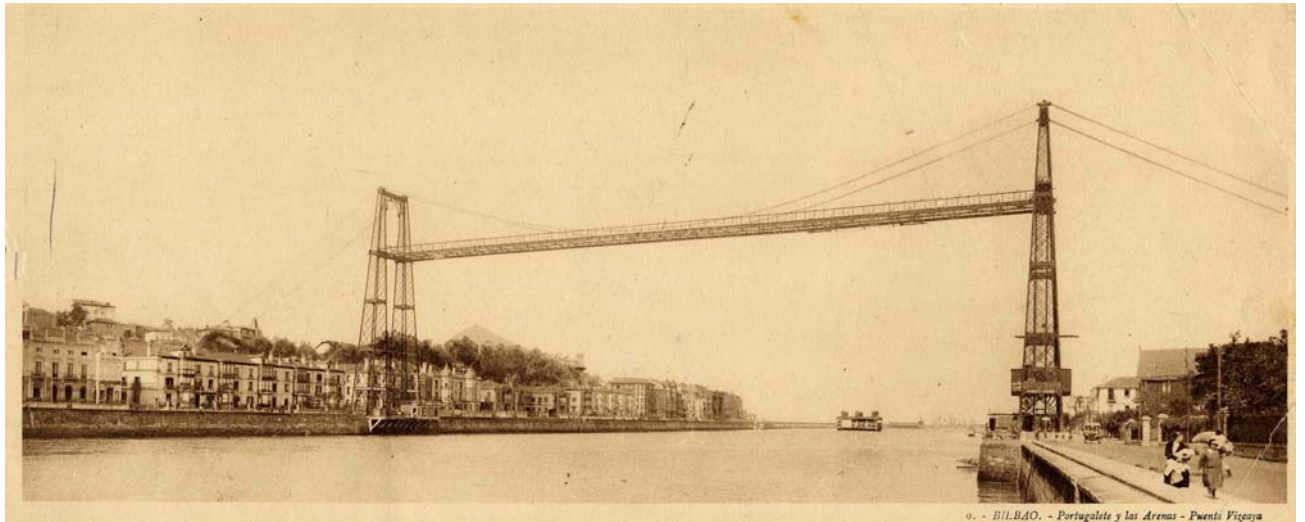
Kale-izen bezala ezagutzen ditugu, baina gizon hauek izan ziren Areeta auzoko bultzatzaile handienetakoak.

Maximo Agirrek gaurko Areeta, Lamiako eta Romoko lurak erosi zituen. Garai hartan harea eta padurak zirenak, lehortu eta txukundu zituen, Areeta auzoa bertan eraikitzeko. Bilboko alkatea ere izan zen.

Areetako trenbidearen partaide handiena izan zen Ezequiel.

Bizkaia zubia

1893ko uztailaren 28an inauguratu zen Alberto Palacio arkitektoaren agindupean.

Gaur egun munduan lanean dagoen mota honetako bakarra da, gainerako guztiak itxita daude edo turismorako baino ez dira erabiltzen. 2006an UNESCOk gizateriaren Ondare izendatu zuenetik jende asko hurbiltzen da hona.

Santa Ana

Baseliza hau eraiki zutenean, ingurua harez beteta zegoen, ez zegoen besterik. Hemen egiten ziren erromeriak inguruetako jendetsuenak ziren.

Gaur egun jende askorentzat Lamiako Leioako auzoa bada ere, izatez gaur egun Santa Ana basiliza dagoen ingurua Lamiakoko zati bat baino ez zen.

ARIKETAK:

1. Zergatik deitzen diogu Areeta?
2. Zer ekintza egiten dira Areetako metroko plazan gaur egun?
3. Zeintzuk dira *Zugatzarte* hitzaren osagaiak?
4. Areeta inguruan zeintzuk dira aurkitu ditzakegun eliza eta baselizak?
5. Aipatu Evaristo Txurrukaren lanik garrantzitsuenak.
6. Zeintzuk izan ziren Areeta auzoaren bultzatzailerik handienak? Zergatik?
7. Bilatu Bizkaia zubiari buruzko informazioa.

PORTUKO PASEALEKUTIK

XIX. mendean eraiki zen portuko pasealekua, Txurrukatik Arriluzeraino.

Arriluze

Izenaren osagaiak argiak dira; *harri luzea*. Itsasbeheran bertan agertzen ziren harriei egiten diete erreferentzia.

Arriluze esaten zitzaion Avanzada eta kaiaren arteko lekuari, gaur egun horrela deitzen diogu kaiari. Azken urteotan inguruan portu berria eta merkatalgunea jartzean izen berria asmatu zuten, "Puerto Deportivo de Getxo".

Arrantza-ontziak Portu Zaharretik Arriluzera joan zirenean, arrantzatutakoa sarritan Portu Zaharrean uzten zuten saltzeko eta gero amarratzeko Arriluzera joaten ziren.

Arriluzeko kaia egin zutenetik, Negurikoek bertan izaten zituzten aisialdirako ontziak: belaontziak, yateak, etab.

Atxekolandeta (Atxekolanda)

Izenaren esanahia argia da, haitzean (atxa) dagoen landa eta ez atzean dagoen landa, inoiz pentsatu izan den bezala.

Arriluze gainean dagoen haitza da, Begoña izenaz ere ezagutzen dena. Lehen inguru horren izena zen eta abereen bazka egoteaz gain, soro batzuk ere bazeuden. Gaur egun kalearen izena da.

Begoñako punta (Begoñako edo Atxekolandetako gaztelua)

Gaur egun bertako arkupeengatik ezagutzen dugu, baina izenak historia luzeagoa du. Bertan, Begoña gotorlekua egon zen lekuaren gainean txalet bat egon zen. Baina Arriluzeko kaia eraikitzean egindako lanak zirela-eta, gotorlekua desagertu egin zen betiko. Atxekolandetako gaztelua ere deitu izan zitzaion.

Begoñako arkupeek bi helburu zituzten, mendiari eustea eta atsedeen-lekua izatea. Hemengo haitzak oso ezegonkorak ziren eta lur-jausiak ohikoak ziren.

Gerra Zibilean ospitalea izan zen eta galeriak babesleku izan ziren.

Ballana

Ballana landa Lezama-Legizamon etxe azpiko landari esaten zitzaion. Arriluzeko kaia egitera etorri zen garabiko makinista frantsesak, Balaná izena zuen, horregatik "campa de Vallana" erabiltzen hasi zen. La Bola ere esaten diogu, bertako arroketan kareharrizko haitz handi bat zegoelako.

Ereaga

Ereaga hitzaren osagaiak hauek dira: *harea* eta *-aga* atzizkia.

XVII. mendean Ereagan harrobiak zeuden eta gaur egun hondartza ikus dezakegu.

XIX. mende amaieran Ereagako plazan La Perla izeneko bainuetxe bat eraiki zuten eta gero Igeretxe Bainuetxeak ordezkatu zuen.

Igeretxe hitzak zer esan nahi ote du? Izena *igeri* eta *etxe* hitzez osatuta dago, argi dago zertarako eraiki zuten, ezta?

Garai honetan hondartzetan eguzkia hartzea modan jarri zen eta Areetako hondartza zikinegi zegoenez, Bilboko jende asko Ereagara joaten hasi zen. Gehienetan trenez etorri eta Las Arenas izeneko geltokian jaisten zirenez, Ereagari "playa de Las Arenas" esaten zioten.

ARIKETAK:

1. Nondik dator Arriluze hitza?
2. Nork zituen ontziak Arriluzen?
3. Zer da Atxekolandeta?
4. Aipatu Begoñako puntak historian bete dituen funtzioak.
5. Azaldu *Ereaga* eta *Igeretxe* hitzen osagaiak.
6. Zelan izango litzateke bizkaieraz *Igeretxe*?

INGURUKO ETXE ETA JAUREGIAK

Getxon XIX eta XX. mendeen artean Bizkaian hedatutako arkitektura estilo gehienek adibideak ikus ditzakegu. Nagusienak hauek izan ziren:

- Aurreko estilo historikoak nahasten zituenak (eklektikoa).
- Britainiar estiloko arkitektura (ingeles tradiziokoa).
- Euskal jauregi barrokoak eta baserrien ezaugarriak erredutzat hartzen zituztenak (erregionalista).

Garai hartako arkitektoen ospetsuenen obrak ditugu Getxon: Manuel María Smith, Rafael de Garamendi eta Severino Achúcarro.

Lehenengo garaian, Severino Achúcarro nabarmendu zen. Haren estiloa eklektizismoari lotuta dago. Beste eraikuntza batzuen artean, Mesedeetako Andra Maria eliza egin zuen.

Geroago, garai hartan modakoak ziren britainiar estiloa eta estilo erregionalista islatu zituzten. Manuel María Smith arkitektoa da zalantzarik gabe nabarmenena eta harekin batera ere beste profesional handi batzuen artean Rafael de Garamendi dugu.

Atxekolandetan, Negurin eta Areetako kaian daude Getxoko etxe handiak.

Areetako kaia.

Kaitik buelta bat eman nahi izanez gero, etxe guztien azalpenak aurkituko dituzu.

Inguruan kai hitza duten etxe batzuk daude: Kaiertza, Kaigane eta Kaialde.

Kaialde

M. M. Smith arkitektoak Zugatzarte etorbidean eraikitako txaleta da. Izenaren osagaiak argiak dira: *kai* eta *alde*.

Cisco

Zugatzarte etorbideko jauregi ezaguna da. 1909. urtean Manuel

María Smith Ibarra arkitektoak eraikia. Ingeles landetxeetan

oinarritutako ingeles estilo berritzailea du.

Itxasbeqi

Zugatzarten kokatutako etxea da. Rafael Garamendi arkitektoak eraiki zuen 1927an. Honen osagaiak ere argi ikus ditzakegu: *itsaso* + *begi*.

Amandrerena

XIX. mendearen hasieran eraikitako txaletetan ohikoa izan zen euskal izenak erabiltzea. Kasu honetan amandre "amama" eta -rena atzizkia erabiliz osatu zuten.

Neguri.

Aretxeta

Neguri auzoan egon zen baserri hau, eta gaur egun kalearen izena da. Toponimo honen osagaiak *aretx*, mendebaldeko euskaraz "haritz" (*quercus robur*) eta ugaritasuna edo lekua adierazten duen – *eta* atzizkia.

Los Rosales

1920an Rafael de Garamendik eraikia. Estilo ingelesekoa, euskal elementuak eta elementu espainolak nahastuta.

Etxearen inguruan lorategi handi bat zabaltzen da. Kokalekua ere benetan bikaina du, izan ere, Neguriko erdialdeko etxadi oso bat berak betetzen du. Seguros Bilbao Sozietateak erosi zuen bertan bulegoak jartzeko.

Izpegi

Eklektizismo erregionalista estiloko etxea da, baserri itxurakoa, estilo horretako lehenengoetakoa. Garrantzitsua da etxe hau Neguriko sarreran egonda, familia askorentzako etxea delako.

Atxekolandeta.

Aizgoien

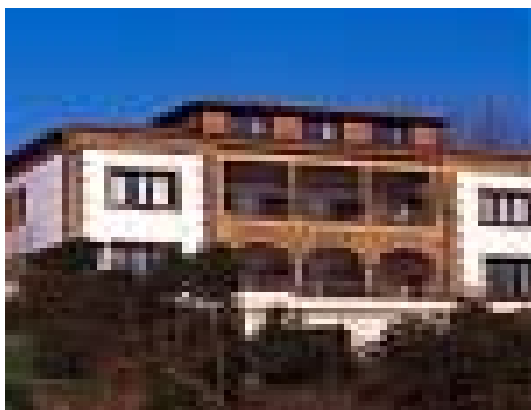
Atxekolandetan 1909an eraikitako euskal baserri itxurako etxea da. M. M. Smith Ibarra arkitektoaren obra zaharrenetakoa.

Ampuero jauregia

Manuel Mª Smithek 1928an eraikia. Harlandua, neo-montañes estilokoa, Kantabriako arkitekturan inspiratutakoa.

Mudela jauregia

Manuel Mª Smithek eraikia 1910ean. Italiako arkitekturan oinarritutako jauregia.

Arriluze jauregia

José Luis de Oriol, 1913. Erdi Aroko itxura du eta estilo aldetik britaniarra da; Ana Erreginaren estiloko elementuak eta estilo Viktoriarreko elementuak konbinatzen ditu.

Itsasoan galdutakoen Etxea (Casa de náufragos)

1920. urtean estilo neo-euskotarrean eraikitako etxea da.

Gaur egun Gurutze Gorriaren egoitza da. Bi solairuko baserri handi baten itxura du eta izkina batean, zirkuliformako ebakidura duen itsasargia dauka. Itsasargia 1939an piztu zen.

San Nikolaseko kofradiak erabili zuen arrainaren salmenta egiteko. XX. mendean salbamendurako zentro bat antolatu zuten.

ARIKETAK:

1. Aukeratu hiru arkitektoetariko bat, bilatu bere biografiari buruzko informazioa eta egin laburpen bat.
2. Lotu etxeen irudiak izenekin.

3. Aipatu estilo bakoitzeko etxe bat.